

Sygn.akt III AUa 1255/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Dorota Elżbieta Zarzecka (spr.)

Sędziowie: SO del. Piotr Prusinowski

SA Alicja Sołowińska

Protokolant: Barbara Chilimoniuk

po rozpoznaniu w dniu 14 czerwca 2013 r. w Białymstoku

sprawy z wniosku M. O.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 30 października 2012 r. sygn. akt IV U 2028/12

oddala apelację.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z dnia 26 czerwca 2012r. naliczył wobec M. O. nadpłatę renty socjalnej za okres od 1 grudnia 2011r. do 31 grudnia 2011r. stwierdzając, że pobrała ona w tym okresie nienależne świadczenie. Natomiast decyzją z dnia 25 lipca 2012r. zobowiązał ją do zwrotu świadczenia w kwocie 611,67 zł.

W odwołaniach od powyższych decyzji M. O. domagała się ustalenia, że po jej stronie nie istnieje obowiązek zwrotu wypłaconego świadczenia.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 30 października 2012r. zmienił zaskarżone decyzje i ustalił, że po stronie wnioskodawczyni M. O. nie istnieje obowiązek zwrotu pobranego świadczenia za okres od 1 grudnia 2011r. do 31 grudnia 2011r. w kwocie 611,67zł.

Sąd ten ustalił, iż w dniu 27 sierpnia 2003 r. skarżąca M. O. (wówczas L.) złożyła wniosek o ustalenie prawa do renty socjalnej. Przedłożyła orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności wydane na stałe. ZUS decyzją z dnia 2 października 2003r. przyznał jej prawo do renty socjalnej od 1 października 2003r. na stałe. Jednocześnie od 30 lipca 2009r. wnioskodawczym jest zarejestrowana jako osoba poszukująca pracy. W okresie od dnia 18 lipca 2011r. do dnia 22 grudnia 2011r. odbywała staż na Uniwersytecie (...) w O., na który została skierowana przez (...) urząd pracy. Z tego tytułu otrzymała stypendium finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych za okres: 18-31 lipca 2011 r. - 426,40 zł; za miesiące od sierpnia do listopada 2011r. - po 913,70 zł;

1 – 22 grudnia 2011 r. – 670,10 zł. Od w/w kwot odprowadzane były składki na ubezpieczenie społeczne. Na podstawie art. 21 ust. 1 pkt 27 lit a ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2010 r., nr 51 poz. 307 j.t.), kwoty te są zwolnione z podatku dochodowego. W grudniu 2011r. urząd pracy zmienił termin wypłacania stypendium. W dniu 13 grudnia 2011r. wypłacił je za listopad 2011r., a w dniu 29 grudnia 2011r. - za grudzień 2011r. Tym samym w grudniu 2011r. wnioskodawczyni otrzymała stypendium za dwa kolejne miesiące pracy w kwocie 1 583,80 zł. Spowodowało to, zdaniem ZUS nadpłatę renty socjalnej za okres od 1 grudnia do 31 grudnia 2011r. i obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że spór w sprawie dotyczył kwestii, czy wnioskodawczyni pobierająca rentę socjalną, która otrzymała stypendium z tytułu pracy w okresie od 18 lipca do 22 grudnia 2012r. w ramach stażu finansowanego przez urząd pracy powinna zostać zobowiązana do zwrotu pobranego w grudniu 2011r. świadczenia, w sytuacji, gdy w tym miesiącu otrzymała stypendium za świadczenie pracy w listopadzie 2011r. i w grudniu 2011r., których wysokość łącznie przekroczyła 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ogłoszony ostatnio przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego do celów emerytalnych. Następnie podkreślił, że zasady i tryb przyznawania prawa do renty socjalnej oraz wypłaty tego świadczenia określają przepisy ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. z 2003r., nr 135, poz. 1268 ze zm.). Po czym powołał się na art. 10 tej ustawy, wskazując zasady zawieszania prawa do świadczenia.

W ocenie Sądu stanowisko organu rentowego w przedmiocie zsumowania osiągniętych przez wnioskodawczynię dochodów w grudniu 2011r. i potraktowanie wyliczonej kwoty jako wyższej niż 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 10 ust. 6 w/w ustawy (w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2012r.) nie znajduje uzasadnienia. Ubezpieczona w spornym okresie korzystała z jednej z form aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy w postaci stażu. Zgodnie z definicją legalną zawartą w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2008, nr 69, poz. 415 ze zm.) staż oznacza nabywanie przez bezrobotnego umiejętności praktycznych do wykonywania pracy przez wykonywanie zadań w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą. Nie pozostawała przy tym w stosunku pracy (i innym stosunku zobowiązaniowym). Na jej miesięczne przychody w spornym okresie składało się tylko stypendium w wysokości: 913,70 zł miesięcznie wypłacane około dziesiątego dnia następnego miesiąca, a w grudniu 2011r. - za listopad i grudzień 2011r. Sąd dostrzegł, że jej średnie wynagrodzenie wynosiło nieco ponad 900 zł za cały miesiąc i nie przekraczało kwoty przychodu uzasadniającego zawieszenie prawa do renty socjalnej, o którym mowa w art. 10 ust. 6 w/w ustawy. Nie można było - zdaniem Sądu - zsumować tak wypłaconych stypendiów, bowiem wysokość osiągniętego przez uprawnioną przychodu należało rozpatrywać w rozbiciu na miesiące za okres od dnia 18 lipca 2011r. do 22 grudnia 2011r., przyjmując za podstawę tytuł prawny wypłaconego wynagrodzenia. Według Sądu, ustawodawca nie miał intencji wobec osób mających prawo do minimalnej renty socjalnej pozbawienia ich tego świadczenia dlatego, że urząd pracy (chcąc prawidłowo realizować plan finansowania aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu w 2011r.) zmienił w grudniu 2011r. zasady wypłaty stypendium. Celowa była w tej sytuacji wykładnia logiczna art. 10 ust. 1 i 6 w/w ustawy, a nie jego wykładnia gramatyczna.

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy. Zaskarżając wyrok w całości, zarzucił mu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 10 ustawy z dnia 27 czerwca 2003r. o rencie socjalnej oraz art. 138 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009r., nr 153 poz. 1227 j.t.) w zw. z art. 15 ustawy o rencie socjalnej poprzez błędną wykładnię i zmianę decyzji ZUS z dnia 26 czerwca 2012r. i z dnia 25 lipca 2012r.

Wskazując na powyższe, organ rentowy wniósł o: zmianę zaskarżonego wyroku o oddalenie odwołania wnioskodawcy, bądź jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była bezzasadna, gdyż Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy dokonał ustaleń stanu faktycznego, przeprowadził właściwą ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i trafnie przyjął brak podstaw do zawieszenia prawa M. O. do renty socjalnej, a w rezultacie do zwrotu świadczenia za okres od 1 grudnia do 31 grudnia 2011r.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela i akceptuje ustalenia oraz argumentację prawną przedstawioną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Spór w sprawie koncentrował się na weryfikacji, czy M. O. spełniła przesłanki z art. 10 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej do zawieszenia przyznanego jej prawa do renty socjalnej, a w konsekwencji, czy istniały podstawy z art. 138 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zw. z art. 15 pkt 1 ustawy o rencie socjalnej do żądania od niej zwrotu świadczenia za okres od dnia 1 grudnia 2011 r. do dnia 31 grudnia 2011 r.

Z art. 10 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej wynika, że prawo do renty socjalnej podlega zawieszeniu w przypadku osiągnięcia przychodu w rozumieniu art. 10 ust. 3, 4 lub 5 ustawy o rencie socjalnej z tytułu działalności, o której mowa w art. 10 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej, podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego.

Z kolei art. 10 ust. 2 w/w ustawy wskazuje, że za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 1, uważa się zatrudnienie, służbę, wskazaną w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6 ustawy emerytalnej, lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie działalności pozarolniczej. Nie wymienia w tym względzie stażu, który odbywała skarżąca w spornym okresie i za który pobierała stypendium.

Pobierane przez skarżącą stypendium stażowe było finansowane ze środków PFRON. Nie mogło być zatem zaliczone do działalności zarobkowej, o której mowa w art. 10 ust. 2 w/w ustawy, tj. zatrudnienia, służby, wskazanej w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6 ustawy emerytalnej, lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia działalności pozarolniczej. Istotą stażu, który odbywała, było bowiem nabywanie określonych umiejętności. Uprawnienie skarżącej do odbycia stażu wynikało z przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011r., nr 127, poz. 721 j.t.). Zgodnie z art. 11 ust. 2 tej ustawy osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może również korzystać na zasadach takich jak bezrobotni z usług lub instrumentów określonych w ustawie o promocji, a w tym ze stażu. Art. 2 ust. 1 pkt 34 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U.2008r., nr 69, poz. 415 j.t.) definiuje staż jako nabywanie przez bezrobotnego umiejętności praktycznych do wykonywania pracy przez wykonywanie zadań w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą.

Z kolei stosownie do treści art. 10 ust. 3 ustawy o rencie socjalnej za przychód, o którym mowa w ust. 1 tej ustawy, w przypadku prowadzenia działalności pozarolniczej uważa się przychód stanowiący zadeklarowaną podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu ustawy systemowej.

Przepis art. 10 ust. 4 w/w ustawy o rencie socjalnej stanowi, że za przychód, o którym mowa w ust. 1, uważa się również kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego oraz wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, kwoty świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego i dodatku wyrównawczego.

Z przepisu art. 10 ust. 5 w/w ustawy o rencie socjalnej wynika zaś, że prawo do renty socjalnej ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu innego niż wymieniony w ust. 1-4, zaliczonego do źródeł przychodów podlegających opodatkowaniu na zasadach określonych w art. 27 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, z zastrzeżeniem art. 9 ust. 1 i 2, lub osiągnięcia przychodów z tytułu umowy najmu, podnajmu, dzierżawy, poddzierżawy lub innych umów o podobnym charakterze, opodatkowanych na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

W myśl art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez "przychód" rozumieć należy przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu: zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych

i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy.

Należy podkreślić, że stypendium stażowe, które pobierała M. O. było wolne od podatku, na mocy art. 21 ust. 1 pkt 27 lit a ustawy z dnia 26 lipca 1991r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. Zgodnie z tym przepisem opodatkowaniu nie podlegały otrzymywane, zgodnie z odrębnymi przepisami, świadczenia na rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, z zakładowych funduszy rehabilitacji osób niepełnosprawnych lub zakładowych funduszy aktywności.

Mając na uwadze powyższe przepisy, należało uznać, że przychód osiągnięty przez skarżącą w okresie od 1 grudnia 2011r. do dnia 31 grudnia 2011r. nie mieścił się w żadnej z wyżej wymienionych kategorii przychodu. Ponieważ nie osiągała ona przychodu, w rozumieniu art. 10 ust. 3, 4 lub 5 ustawy o rencie socjalnej, z tytułu działalności, o której mowa w art. 10 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej, podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, a zatem, wbrew stanowisku organu rentowego, nie zachodziły materialno – prawne podstawy z art. 10 ust. 1 u o r.s. do zawieszenia jej prawa do renty socjalnej.

Jak wynika z art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej obowiązek zwrotu dotyczy świadczeń, które zostały pobrane nienależnie w rozumieniu definicji nienależnego świadczenia zawartej w dalszej części przepisu. Przepis art. 138 ust. 2 stanowi, że za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się po pierwsze - świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania i po drugie - świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał na sytuacje, w których zachodzi konieczność zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w całości. W uzasadnieniu wyroku z dnia 16 grudnia 2008r., sygn. akt I UK 154/2008, OSNP 2010/11-12 poz. 148 stwierdził, że świadczenie przyznane na podstawie fałszywych dokumentów (art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) podlega zwrotowi w całości, jeśli bez złożenia tych dokumentów w ogóle nie zostałyby przyznane. Jeśli skutkiem złożenia takich dokumentów jest zawyżenie świadczenia (przyznanie renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy zamiast renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy, do której były spełnione przesłanki), to zwrotowi podlega wyłącznie nienależna nadwyżka. W innych orzeczeniach Sąd Najwyższy wskazał, że ubezpieczony, któremu przyznano i wypłacono emeryturę na podstawie fałszywych dokumentów lub w efekcie świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego (art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej) ma obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia i nie może bronić się zarzutem, że płatnik składek spowodował wypłatę tego świadczenia (por. wyrok SN z dnia 20 maja 2004r., IIUK 385/2003, OSNP 2005/2 poz. 25). Złożenie nieprawdziwych zeznań co do okresu zatrudnienia i posłużenie się oświadczeniami świadków ze świadomością, że nie są one prawdziwe, świadczy o złej wierze osoby składającej wniosek i uzasadnia przyjęcie, że przyznane jej na podstawie takich dowodów świadczenie miało charakter nienależny (por. wyrok SN 14 kwietnia 2000r., II UKN 406/98). Żądanie zwrotu nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego uzasadnione jest tylko wobec osoby, która otrzymała świadczenie bez podstawy prawnej i tylko wówczas, gdy miała świadomość, że wypłacone świadczenie jej się nie należy (wyrok SN z dnia 3 marca 2012r., I UK 331/11, LEX nr 1165287).

Żadna z w/w sytuacji nie zaistniała w niniejszej sprawie, w szczególności nie zostały spełnione przesłanki z art. 10 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej zezwalające na zawieszenie prawa do świadczenia. Nie było, tym samym podstaw do uznania kwoty pobranej przez skarżącą renty socjalnej w spornym okresie za nienależnie pobrane świadczenia, w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej (czy w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 2 lub ust. 3 ustawy).

Poza tym - co należy szczególnie podkreślić - skarżąca nie miała wpływu na wypłatę świadczeń za listopad i grudzień 2011r. w jednym miesiącu, w grudniu 2011r. Sytuacja taka zaistniała bowiem w związku z prawidłową realizacją

przez Miejski Urząd Pracy w O. planu finansowania aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu w roku 2011. Mając na względzie plan wydatków na wyżej wymienione zadania w roku 2011, Miejski Urząd Pracy w O. dokonał wypłaty stypendium w grudniu 2011r. (za dwa miesiące), w celu nieprzekroczenia limitu środków (zobowiązań) na rok 2011. O takim posunięciu, niegodnym z zasadami przyznawania i wypłaty stypendium stażowego wskazanymi w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 sierpnia 2009r. w sprawie szczegółowego trybu przyznawania zasiłku dla bezrobotnych, stypendium i dodatku aktywizacyjnego (Dz.U. z 2009 r. Nr 136 poz. 1118 ze zm.), urząd poinformował M. O. w piśmie z dnia 4 lipca 2012r. (k. 3).

W konsekwencji, wbrew stanowisku organu rentowego, nie zachodziły, wynikające z art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zw. z art. 15 pkt 1 ustawy o rencie socjalnej, podstawy do żądania od M. O. zwrotu pobranej przez nią tytułem renty socjalnej kwoty za okres od dnia 1 grudnia 2011 r. do dnia 31 grudnia 2011 r.

Mając, zatem na uwadze powyższe, z mocy art. 385 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.